

diplár

geza seč

PESMA O BESKRAJNIM PROGRAMIMA

Ispod naše ljubavi je jedna druga,
ispod programa:

jedan drugi
u aždajama živi druga aždaja,
ispod prava je dublje pravo —
potok-ponornica u zvezdama
koje prozračavaju naš život:
ispod naše ljubavi je jedna druga.
Življa, tamnija, mokrija.
Pulsira, i isklizne iz ruku
i noću skine čebe sa
sebe, kao mališan.
Zbaci.
Jednom ćeš i ti kušati
ono dublje vino što pliva u vinu

I ISPOD OVE PESME JE JEDNA DRUGA

i utopićeš se, zajedno sa mnom
u beskrajne programe.

DIPLAR

Diplar posle posla
predveče, umorno stiže.
Iscepan, i prljav i dimljen
i krvav.

Iz njegovih usta izbija ukus mother-mleka,
mother-jezika, dživčžuk,
tatarski pohod, pohod duhova,
pohod jezika mu ispuni usta.
— I danas — upita ženica.
— I danas — klimne umorno diplar.

I dodaje:

Želeo bih biti veličine života.
Lotos bih želeo za večeru.
Carstvo nebesko
Okupaj me. Pogledaj me. Pada sneg.
Okupaj me. Love me. Lave-moi.

S mađarskom: Eržebet Čanji

3. Pokušaj iz 1980:

Naglo porastu predmeti,
(nezavršeno)

4. Pismo uredniku iz 1986:

»... i ova cela ideja sa predmetima danas mi se čini baš tako
veštačkom, kao dalekom ta ljubav pre deset godina.«

DEGRADIRANJE JEDNE LOŠE PESME

1. Loša pesma; pisana 1976, objavljena 1978:

PREDMETI, KAO HARMONIKA SKLOPLJENI IZMEĐU NAS

Na jednoj se strmini oslobodio
teretni voz. Zgnječio je jedan
drugi voz od 20 m, koji se penjao,
na 8,5 m. Eto vidiš, to je ništa
u odnosu na te predmete, koji se
između nas dvoje —
ali o tome govori pesma:

Predmeti su veoma podla banda!
Već odavno ih pazim: nije dovoljno
da crkavaju po ceo dan tu među nama
i da nas odvajaju jednog od drugog
nego kad si pored mene
oni se i onda još tu šunjaju
pazi te beštije:
spljosnuti prekookeanski brodovi
trolejbusi savijeni celofanski tanki
ispeglane luke stisnute pozorišne garderobe aerodromi i
presovani brodski konobari i parni čekići svi tu između nas
jedan drugome preko glave

i kad se udaljimo jedan od drugog
ni onda nismo mi ti koji se udaljujemo
nego urastu među nas kao korov ovi sramotni
kao kad vazduh duvaju u jedan slepljeni smežurani luftbalon
tako nateknu ogromno
pljosnato sklopljene ulice izrastu u prave ulice
već me od tebe odvaja jedna ulica
i nove kuće izrastu
već te ni ne vidim.
Još uvek su tu među nama prekookeanski brodovi i luke.
Kakva sreća da se oni još ne miču
kako je dobro da toliko spokojno dremaju tu
između nas dvoje
je li?

2. Odlomak iz jednog pisma pisanog 1979:

... prvenstveno tu moram osloboditi tekst raspričanosti.
Hteo sam sažeti u šest redova, i to je ispalo:

PREDMETI

Već ih odavno posmatram: tu među nama se šunjaju, pljosnato
ispeglano, presovani parni brodovi, ulice,
sklopljeni panjevi

i udaljavajući se od tebe
kao da i nisam ja taj koji se udaljuje: kao da stojimo u jednom
mestu

i puno-puno predmeta izrasta iz zemlje i to nas polako zaklanja,
a daljina nas rastvara, kao kisela kiša mramor.

otisak veličine života

eržebet čanji

Gaza Seč, se rodio 1953. u Tirgu Murešu, a od 1986. živi u Švajcarskoj, čitamo na otmotu njegove sedme zbirke »Cipela od kože galeba«. Iz najnovijih informacija saznajemo da je opet u rodnom mestu.

»... tako sam živeo. Loše? (Dobro?) Živeo sam.«
— sažima iskustvo uvodna pesma »Pisac i sudac«. Sažimanje međutim nije na talasnoj dužini monolitne ispovesti; ugnežđuje u složeni aparat, gde ideje ne prestano menjaju boju i ritam saopštenja. Udari visokog napona i intelektualni rafinman pune afektivitetom pesničko izražavanje. Iznenada progovore glasovi, a organizovanje tog višeglasja varira između nepotpune rečenice i prividne pričljivosti. Magičnom snagom zrače: izostavljanje reči, nezavršenost, utihnuća, izbledele slova. S druge strane skoro doslovno ponavljanje nije znak nemarnog stila, nego baš suprotno, znak profinjene artikulacije: »Na polju istupa senka, stupa senka na polje«. Sučeljavanja mnogovrsnosti obrazuju one kvalitete, kojima autor na klapni opisuju jedan istorijski događaj: »apsurdna tragika«, »nadržrealistički humor«, »dramska težina«.

Ove pesme po svojoj prirodi degradiraju eventualne ostatke tradicionalnog čitalačkog horizonta oče-kivanja. Tome uveliko doprinosi avangardna tradicija. Iza tehnike kontrastiranja, međutim, već nije burni doživljaj prvog utiska, nego višestruko slegnuti duboki nivoi iskustva apsurdnog bitisanja. Ovaj takstualni

svet manipuliše epičkim i dramskim elementima, ali se ipak izdigne u lirsko pevanje pomoću jezičke napetosti i težine pozadinskog patosa apsurdne tragike. Ovaj patos razotkriva grotesknost postojanja i istovremeno mogućnosti njegovog podnošenja: humor i ironiju. Sastojci ovog rastvora obogaćuju, ali i izgrizu jedan drugoga, kao organski materijal neorganski, kao »perje« »til«. »Spada krilo, /perje, /til./ Korov raste na poljima, senka motri/iza planine, /između drveća«, u ovom grotesknom drugom svetu. Junak ovog ogromnog predela u istom mahu vidi sebe, svoj život i svoju smrt bednim i tragikomičnim. Ipak ne može opstati bez ganutosti, čak ni u složenim mahinacijama našeg doba.

U ovaj elastični pesnički prostor pesnik uliva fantastiku da bi usijao fenomen trenutka: »naša uspomena bi kružila u zagrejanom aparatu, kao struje-lutalice«. I želja i ljubav se sjaje u zavojima jedne imaginarne stvarnosti i spuštaju se u čuda »tečnih, sporih baršuna« i drhteći postavljaju svoja pitanja: »Isti si? Nisi? Jesi?« Delovanje »skrivenih sila«, »potoka-ponornica« i iracionalnih snaga prosvetljava fantastika, jer preko svega se »probije i prosija« sopstveni otisak; »u aždajama živi druga aždaja... ispod naše ljubavi je jedna druga./Življa, tamnija, mokrija.« Na taj način, kako »spava vodopad u vodi«. Fantastika ujedno omogućuje i intelektualiziranje doživljaja.

Drugačija dvojnost, višestrukost egzistira u političkim pesmama napunjenim melanholičnom ironijom. I u njima dolazi do izražaja igranje uloge, izražava-

vanje preko epskih i dramskih situacija, umesto neposredne lirske ispovesti. Kroz razotkrivanje izgnanstva probija paradoksalno lice i naličje sveta. Njihovo slivanje jedno u drugo — iza vrvećih tekstualnih površina — »nagne se nad tebe, kad spavaš/s licem i dronjavim rukama« kao umnoženi užas. Svest preživljava »duboki let nacije« kao apsurdnu tragiku i oseća srastanje suprotnosti koje isključuju jedna drugu, kao što »uzvik prelazi/noću preko čutljivog, nemog noža«.

Obilan arsenal sredstava stoji na raspolaganju današnjem snalažljivom pesniku. Sve što se ispoljava kao znak, tekst: montaža citata, aluzija, fusnota, crteža, nota i bezgranične mogućnosti samog jezika. Tačnije: samih jezika, jer i u poeziju Geze Seča se ugrađuje više jezika. I ako ovde ne mislimo samo na engleske, francuske, rumunske izraze, nego u smislu gornjeg nabiranja smatramo stranim glasom sve, što odstupa od monolitnog lirskog koda, onda se može uhvatiti polifona sloboda »Cipele od kože galeba«.

Dejstva stranih znakovnih sistema (koji raširuju sliku sveta) daju kosmičke razmere zračenju završne pesme pod naslovom »Diplar«. Citat iz jednog staromađarskog teksta stavljen pored stranih izraza pokazuje tragični smer istorijskih pomenanja u jednom potpunom koordinatskom sistemu. U diplaru koji govori mother-jezik, još uvek je neutoljiva žed, da pro-nađe »...«. Sa elementarnom snagom ga gurne napred potreba za uzdizanjem, za odrastanjem, da bi bio veličine života.

Szócs Géza: »A SIRALYBŐR CIPŐ«,
Magvető, Budapest, 1989.